

- b) Gondolatesoportonkénti tárgyalás.
 Miklós ruhát és fegyvert vásárol.
 A bajvivó hely leírása.
 A cseh „Bajnok“ legyőzése.

(Szómagyarázatok: Áttörve: átszöve; addsa: add ide; Magát is, apródjait is felajánlotta; Elvészem: elfogadom; Hit alatt: eskü alatt, esküvel; Iziben: hamarjában.)

c) Elmélyítés. Mit mond el a költő ebben a részben? Ismertessük a hetvenkedő cseh óriás legyőzésének körülményeit! Milyen régi és új tulajdonságokkal ismerjük meg itt Miklóst? (Nem vesztí el a fejét, éles szemű, óvatos a bajban stb.) Milyen a cseh óriás? Bajnok-e az ilyen ember? Megérdemelte-e sorsát? Miért örülünk Miklós győzelmének? Hogyan mondja el a költő a cseh óriás legyőzését? De azt is megtudtuk itt, hogy Miklós a küzdelem előtt a jó Istenhez fohászzkodott; a cseh vitéz vagyonát az özvegynek szánta.

Miklós a magyar levente példaképe!

III. Összefoglalás. A költemény újbóli elolvastatása, tartalmának összefüggően való elmondatása.

Házi feladat: Irjanak e részből, Pl. Milyen volt a cseh „bajnok“? Miért szánta Miklós a cseh vagyonát az özvegynek? stb.

1941. május 4. hete.

Vegytan.

VII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A leghíresebb magyar vegyészek.

Nevelési cél: „Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak.“

I. *Előkészítés.* a) Érdeklődéskeltés. Már a legrégebb időtől kezdve megismerte az ember a természet termékeit és feldolgozásuk közben tulajdonságaikat. Ezek az ismeretek inkább gyakorlatiak, mintsem tudományosak voltak. Így az egyiptomiak ismerték már egyes fémek előállításí módját, számos festéket, üveget tudtak előállítani. A nafta, sokféle olaj és balsam sem volt előttük ismeretlen. A kémia szó is Egyiptom régi nevéből származik. Chami: fekete föld országa. A velük érintkező népek tőlük értékes adatok birtokába jutottak, de a vegytant, mint tudományt rendszeresen sehol sem művelték. Még a nagy görög böleselők idejében sem lehet igazi tudományos megismeréséről szó.

A középkorban úgynevezett „alkémiával“ foglalkoztak, különösen az arabok, főleg pedig a Spanyolországban élő morok. Kutatásaik közben addig ismeretlen anyagokat találtak fel (savak, hamuzsír, terpentin stb.) és sok kémiai eljárást honosítottak meg (kristályosítás, szűrés, desztillálás, vízfürdő használata).

A XVI. század elején megszűnik a bölcsek köve iránti

érdeklődés és mindinkább az a gondolat lép előtérbe, hogy miként lehetne kémiai eszközökkel a betegeken segíteni. A tulajdonképeni vegytan igazi virágzásának kora a XIX. század volt.

b) Áthajlás. Hazánk — bár évszázadokon át kezében karddal védelmezte Nyugatot, — amint módja volt rá, azonnal a vegytani kutatások legelső sorába állította fiait.

II. Tárgyalás. Nevesebb kémikusaink: KITAIBEL PÁL növénytudós és vegyész. 1802-ben megkapja az egyetem vegytani tanszékét. Mint vegyész főleg hazánk ásványos forrásainak vizsgálatával szerzett érdemeket. Ő a tellur elem felfedezője. IRINYI JÁNOS, aki a foszforos gyujtóval ajándékozta meg az emberiséget. NENDTWICH KÁROLY sokat tett a kémia népszerűsítése körül.

SEMMELEWEIS IGNÁC, a pesti egyetem hírneves tanára, 1874-ben legelsőnek mondotta ki, hogy a gyógyításban az orvosnak első kötelessége a fertőzés elhárítása, a teljes tisztaság biztosítása. Fertőtlenítő eljárásának alkalmazása sok ezer anyának mentette meg életét. Az utókor halálját gyönyörű budapesti szobra méltóképpen fejezi ki.

GÖRGEY ARTHUR a szabadságharc előtt sokat és eredményesen foglalkozott a vegytannal. Értekezése a kókuszdióolaj illó savairól a bécsi akadémia értesítőjében jelent meg.

PREISZ MÓR a tokaji borok vizsgálata közben — Pasteurt néhány évvel megelőzve — a sterilizálást fedezte fel. Fáradhatatlan munkájának köszönhető, hogy Budapesten 1868-ban vízvezetékét, s később gázgyárat építettek.

BORN IGNÁC az amalgamozás alkalmazásáról a bányaszatban korszakalkotó munkát írt. Sok külföldi tudós és bányász jött Selmecebányára eljárását tanulmányozni. A bányaszat történetében korszakos újítás volt a puskapor robbantásra való használata is. A selmecebányai magyar találmány hamar elterjedt egész Európában. THAN KÁROLY kiváló egyetemi tanár az ásványvizek összetétele kérdésének volt tisztázója.

WARTHA VINCE tudományos sikerei közül maga az eizin edényzománc újbóli feltalálása is méltó dícsőséget szerzett nevének.

LENGYEL BÉLA hazánk természeti kincseinek vizsgálatával foglalkozott. A vizek radiumemanáció tartalmának meghatározására vonatkozó vizsgálati módszerei híressé tették laboratóriumát.

ILOSVAY LAJOS számos gyakorlati és tudományos kérdést tisztázó vizsgálatot végzett. A levegő alkotórészeire vonatkozó vizsgálatával különös érdemeket szerzett.

SZENT-GYÖGYI ALBERT a vitaminok terén végzett vizsgálataival szerzett magának és hazájának világhírnevet. Munkásságáért a Nobel-díjjal jutalmazták.

III. Összefoglalás. Hazánk évszázadokon védte — sokszor saját testével — a nyugati műveltséget. Mégis ott találjuk nagy fiainkat a tudományos világ minden terén, még hozzá az elsők között. Ez a fiatal tudomány is mennyi magyar származású tudósnek köszönheti fejlődését. A magyar tehetséges nép, ami azt jelenti, hogy megfelelő körülmények között a haladás és műveltség minden terén tud olyat alkotni, mint a világ bármely nemzetének fiai. A magyar katona híre mellett nem kisebb a magyar tudósé sem, amit külföldön is szívesen elismernek.

1941. május 3. hete.

Történelem.

VIII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A XIX. század második felének összefoglalása.

Nevelési cél: Az imperializmus korának megismerése.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A világháború következményeiről tanultak felújítása.

b) Áthajlás. Foglaljuk össze most a XIX. század második felének történelmét.

II. Tárgyalás. a) 1871. után a Balkántól eltekintve, Európában négy évtizedig tartó béke uralkodott. A békét nagy gazdasági fellendülés követte. Az európai államok politikáját a világhatalomra való törekvés (imperializmus) jellemezte.

b) Megindul a gyarmatszerzési verseny, Anglia Ázsiában és Afrikában terjeszkedik, Oroszország Ázsiában, Franciaország, Németország és Itália Afrikában veti meg a lábát. A gazdasági életben fontos szerepet játszik a tőke, ez választja el a munkaadót a munkástól. A tőkés és munkások közt támadt ellentétek kiküszöbölésére vállalkozik a szocializmus. Jelentősége különösen akkor nőtt, amikor Marx az addigi elvi szocializmust gazdasági tömegmozgalommá fejlesztette. Az államok szociális törvényhozással igyekeztek a munkásosztály helyzetén segíteni.

c) Európa nyugalma 1871 után csak a balkáni bonyodalmak zavarták meg. Oroszország Konstantinápoly megszerzése érdekében izgatta a török uralom alatt színlődő balkáni népet Törökország ellen, s a balkáni szlávok megsegítésének ürügye alatt az 1877–78-i háborúban Törökországot leverte (san-stefan-i béke). Az európai hatalmak azonban a békefeltételek módosításával Oroszország balkáni befolyását a berlini kongresszuson megtörték. Ausztria-Magyarország megszállta Bosznia-Hercegovinát.

d) A berlini kongresszus után Bismarck és Andrássy